

Ennallistaminen tarvitsee käytännönläheisiä ratkaisuja, kannustimia ja alueellista yhteistyötä

8.9.2026

EU:n ennallistamisasetuksen toimeenpano etenee Suomessa. Kansallisen ennallistamissuunnitelman tavoitteena on parantaa luonnon tilaa tulevina vuosikymmeninä, mutta samalla on ratkaistava, miten tavoitteet muutetaan oikeudenmukaisiksi toimenpiteiksi erilaisilla alueilla, maatiloilla ja valuma-alueilla. Ennallistamisen onnistumiseksi tarvitaan paikallisiin olosuhteisiin sopivia ratkaisuja, pitkäjänteistä rahoitusta, maanomistajien osallistumista sekä käytännön kokeiluja siitä, mitkä toimenpiteet ovat oikeasti toteutettavissa.

Erityisen tärkeää ennallistamisasetuksen toimeenpanon seuranta on vahvan alkutuotannon alueilla, kuten Etelä-Pohjanmaalla. Maatalous ja turvemaat, vesitalouden hoito ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen kytkeytyvät alueella tiiviisti toisiinsa eikä niitä voida ennallistamistoimia suunnitellessa tarkastella toisistaan irrallisina kysymyksinä.

Ideaalitilanteessa samalla toimenpiteellä voidaan ratkaista useita ongelmia

Parhaimmillaan luonnon tilaa parantavat toimet tuottavat samanaikaisesti muitakin hyötyjä. Esimerkiksi vesienhallinnan ratkaisuilla voidaan vahvistaa luonnon monimuotoisuutta, vähentää tulvariskejä ja parantaa maatalouden kykyä selviytyä sään ääri-ilmiöistä eli edistää ilmastonmuutokseen sopeutumista. Muuttuvassa ilmastossa vettä pitäisi pystyä tilanteen mukaan johtamaan pois, pidättämään, varastoimaan ja

hyödyntämään. Samalla alueella voivat yhden kasvukauden aikana vuorotella kuivuus, rankkasateet, tulvat ja pellon kuivatustarve. Tämän vuoksi vesienhallintaa tulisi suunnitella nykyistä enemmän kokonaisina valuma-alueina yksittäisten kohteiden sijaan. Tässä on kuitenkin omat haasteensa: tarvitaan maanomistajien välistä yhteistyötä. Hyödyt voivat kohdistua koko valuma-alueelle, vaikka varsinainen toimenpide toteutettaisiin yhden maanomistajan maalla.

Maanomistajan pitää hyötyä osallistumisesta

Rahoitusmallien aktiivinen kehittäminen on valuma-aluesuunnitteluun liittyvissä ratkaisuissa ensiarvoisen tärkeää. Rahoituksen pitäisi kattaa itse investoinnin lisäksi suunnittelua, koordinointia ja maanomistajien välisen yhteistyön rakentamista. Suuri osa ennallistamistoimista toteutetaan alueilla, joiden käytöstä päättävät maanomistajat. Vapaaehtoisten toimien onnistumisen kannalta kysymys taloudellisista kannustimista on siksi ratkaiseva.

Ennallistamisen kustannukset ja toteutus eivät voi jäädä maanomistajan taakaksi. Kustannuksia, tulonmenetyksiä, lisääntyvää työmäärää tai pitkäaikaiseen maankäyttöön liittyviä riskejä on arvioitava ja kompensoitava reilusti varsinkin, kun toimenpiteen hyödyt jakautuvat laajasti yhteiskuntaan.

Toimiva rahoitusmalli yhdistäisi kolme asiaa: maanomistajalle maksettavan korvauksen tai kannustimen, varsinaisen toimenpiteen investointikustannukset sekä suunnitteluun, neuvontaan, koordinointiin ja seurantaan tarvittavan tuen.

Rahoituksen on oltava ennakoitavaa ja riittävän pitkäjänteistä. Erityisesti maankäytön muutoksissa tarvitaan joustavia ja vaiheittaisia ratkaisuja, jotta maanomistajan ei tarvitse tehdä heti päätöksiä, joiden vaikutukset ulottuvat vuosikymmenten päähän. Taloudellisten kannustimien rinnalle tarvitaan käytännön tukea. Neuvonta, suunnitteluapu, vertaisoppiminen ja lähellä toteutetut demonstraatiot voivat madaltaa merkittävästi kynnystä uusien ratkaisujen käyttöönottoon.

Kaikki ratkaisut eivät sovi kaikkialle

Ennallistamisen vaikuttavuus riippuu myös siitä, mihin toimenpiteet kohdistetaan. Sama ratkaisu ei ole tarkoituksenmukainen jokaisella tilalla tai jokaisella alueella. Tämä korostuu esimerkiksi turvemailla. Osa turvepelloista on aktiivisessa ja tilan kannalta tärkeässä ruoantuotannossa, kun taas toiset alueet voivat olla heikkotuottoisia tai jo poistumassa tuotannosta. Lisäksi entiset turvetuotantoalueet tarjoavat kokonaan omanlaisensa mahdollisuuden uusien maankäyttöratkaisujen kehittämiseen. Turvemaita koskevissa ratkaisuissa pitäisi huomioida muun muassa maan tuottavuus, merkitys tilakokonaisuudelle, vesitalous ja paikallisen ruoantuotannon tarpeet.

Samalla tarvitaan lisää käytännön tietoa esimerkiksi säädellystä vesitaloudesta, vedenpinnan hallinnasta, kosteikkoviljelystä ja erilaisista käyttötapamuutoksista. Ympäristövaikutusten rinnalla on arvioitava myös ratkaisujen taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset sekä niiden käytännön toteutettavuus maatiloilla.

Alueelliset demonstraatioympäristöt tukisivat vaikutusten arviointia

Kaikkien ennallistamistoimenpiteiden vaikutuksista, kustannuksista ja käytännön toteutuksesta ei vielä ole riittävää tietoa. Siksi suuria ja epävarmoja toimenpidekokonaisuuksia kannattaa ensin kokeilla rajatummassa mittakaavassa. Alueelliset demonstraatioympäristöt tarjoaisivat tähän mahdollisuuden. Niissä voitaisiin kokeilla samanaikaisesti erilaisia ennallistamistoimenpiteitä, rahoitusmalleja, yhteistyötapoja sekä seuranta- ja mittausmenetelmiä.

Etelä-Pohjanmaa voisi toimia yhtenä tällaisena kokeiluympäristönä. Alueella yhdistyvät vahva maatalous ja elintarvikeketju, suuri turvemaiden osuus, vesienhallinnan haasteet sekä tarve vahvistaa sekä luonnon monimuotoisuutta että ilmastonmuutokseen sopeutumista. Käytännön kokeilujen kautta voidaan tunnistaa ratkaisut, jotka tuottavat aidosti useita hyötyjä ja joita kannattaa myöhemmin ottaa käyttöön laajemmin.

Täydellistä mittaria ei tarvitse odottaa

Ennallistamisen vaikutuksia on pystyttävä mittaamaan ja todentamaan. Se on tärkeää sekä ympäristövaikutusten arvioinnin että tulosperusteisen rahoituksen kannalta. Mittausmenetelmiä täytyy kuitenkin kehittää samalla kun toimenpiteitä toteutetaan. Täydellisten menetelmien puuttuminen ei saisi muodostua syyksi lykätä toimintaa.

Paikkatieto, kaukokartoitus, sensorit ja automaattinen seuranta tarjoavat uusia mahdollisuuksia tiedon tuottamiseen. Niiden rinnalla tarvitaan edelleen maastohavaintoja ja paikallisten toimijoiden tuottamaa tietoa. Tärkeää on myös hyödyntää olemassa olevia aineistoja nykyistä tehokkaammin ja parantaa eri tietojärjestelmien yhteen toimivuutta. Kun vaikutuksista kertyy tietoa, voidaan myös rahoitusta suunnata paremmin toimiviksi osoitettuihin ratkaisuihin ja muuttaa toimenpiteitä, joiden vaikutukset jäävät odotettua pienemmiksi.

Ennallistamisesta voi syntyä myös uutta liiketoimintaa

Laajamittainen ennallistaminen merkitsee tulevaisuudessa kasvavaa tarvetta suunnittelulle, luonnonhoidolle, vesirakentamiselle, urakoinnille, seurannalle ja uusille teknologioille. Ennallistamisen ympärille voi kehittyä uutta osaamista, yritystoimintaa ja työpaikkoja erityisesti maaseutualueille. Yritysten on kuitenkin pystyttävä ennakoimaan, millaisia töitä on tulossa, missä niitä toteutetaan ja kuinka suuresta markkinasta on kyse. Samalla tarvitaan koulutusta ja osaamisen kehittämistä, jotta käytännön toteuttajia on riittävästi.

Ammattikorkeakouluilla ja muilla alueellisilla tutkimus- ja kehittämisorganisaatioilla voi olla tässä tärkeä välittävä rooli. Ne voivat tuoda yhteen maanomistajia, yrityksiä, tutkimusta ja julkista sektoria sekä auttaa ratkaisuja etenemään kokeiluista käytännön toiminnaksi.

Ennallistamisen onnistuminen ratkeaa alue- ja paikallistasolla

Ennallistamissuunnitelmien toimeenpanon vaikutukset syntyvät paikallisesti. Kansallisen suunnan rinnalle tarvitaankin alueellista liikkumavaraa, kokeiluja ja paikallista yhteistyötä. Parhaimmillaan ennallistamisesta voidaan rakentaa kokonaisuus, jossa luonnon monimuotoisuuden vahvistaminen tukee samalla ilmastonmuutokseen sopeutumista, vesienhallintaa, ruoantuotannon edellytyksiä ja maaseudun elinvoimaa.

Se edellyttää kuitenkin, että myös käytännön toimijoilla on syy lähteä mukaan. Kun maanomistajalle tarjotaan toimiva kannustin, tukea ja mahdollisuus löytää omaan tilanteeseen sopiva ratkaisu, ennallistamisen tavoitteilla on huomattavasti paremmat mahdollisuudet muuttua todellisiksi vaikutuksiksi.

Anu Palomäki
Hankesalkkuvastaava
SEAMK

Kari Laasasenaho
Erityisasiantuntija
SEAMK

Marjastiina Teixeira
Projektipäällikkö
SEAMK

Perttu Palkia
Projektipäällikkö
SEAMK

Miiro Jääskeläinen
Projektipäällikkö
SEAMK

Taru Mäki
Tutkimus- ja kehittämispäällikkö
SEAMK

Teija Koivuniemi
Asiantuntija
SEAMK

Artikkelin kirjoittajat ovat SEAMKin Muutoskykyiset maatalous- ja energiaratkaisut -tutkimusryhmän asiantuntijoita ja tekevät monipuolisesti alueellista luonnonvara-alan kehittämistyötä.